

ब्रिक्स: ब्राझील, रशिया, भारत, चीन आणि दक्षिण आफ्रिका

BRICS हे ब्राझील, रशिया, भारत, चीन आणि दक्षिण आफ्रिका यांचे संक्षिप्त रूप आहे. हे सदस्य आर्थिक वाढीचे प्रमुख निर्धारक आहेत आणि प्रादेशिक घडामोडींवर लक्षणीय प्रभाव टाकतात. BRICS प्रामुख्याने शांतता, सुरक्षा, विकास आणि सहयोग या विषयांवर लक्ष केंद्रित करते. BRICS शिखर परिषद 2009 मध्ये सुरू झाली आणि वार्षिक बैठक आजही औपचारिक शिखर परिषद म्हणून आयोजित केली जातात.

BRICS MPSC विषय हा आंतरराष्ट्रीय संबंधांचा एक महत्त्वाचा भाग आहे आणि MPSC प्रिलिम्स आणि मुख्य परीक्षांमध्ये त्याची महत्त्वपूर्ण भूमिका आहे.

येथे या लेखात, तुम्हाला BRICS, सहभागी देश, BRICS ची उद्दिष्टे, प्रमुख वैशिष्ट्ये आणि BRICS शिखर परिषदांसंबंधी सर्व आवश्यक माहिती मिळेल.

ब्रिक्स म्हणजे काय?

BRICS हे ब्राझील, रशिया, भारत, चीन आणि दक्षिण आफ्रिका यांचे संक्षिप्त रूप आहे. 2001 मध्ये, गोल्डमन सॅक्समधील अर्थशास्त्रज्ञ जिम ओ'नील यांनी "BRIC" (दक्षिण आफ्रिकेशिवाय) ही संज्ञा आणली. ते म्हणाले की 2050 पर्यंत चार ब्रिक अर्थव्यवस्था जागतिक अर्थव्यवस्थेवर राज्य करतील. 2010 मध्ये दक्षिण आफ्रिका या यादीत सामील झाली.

- BRICS हा जगातील सर्वात शक्तिशाली उदयोन्मुख बाजारांचा समूह आहे.
- ब्राझील, रशिया, भारत आणि चीन या चार उदयोन्मुख अर्थव्यवस्थांना 2001 मध्ये ब्रिटिश अर्थशास्त्रज्ञ जिम ओ'नील यांनी एकत्रितपणे "BRIC" असे संबोधले होते.
- BRICS, "BRICS" चे संक्षिप्त रूप दरवर्षी मंचाचे अध्यक्षपद फिरवण्यासाठी वापरले जाते. भारत 2021 चे अध्यक्ष आहे.
- 2014 मध्ये, BRICS देशांच्या नेत्यांनी फोर्टालेझा (ब्राझील) (NDB - शांघाय, चीन) येथे नवीन विकास बँक स्थापन करण्याच्या करारावर स्वाक्षरी केली.

ब्रिक्स संघटना

अधिक चांगल्या प्रकारे समजून घेण्यासाठी खाली ब्रिक्सचे मूलभूत आढावा नमूद केले आहे:

ब्रिक्स हायलाइट्स	तपशील
BRICS फुल-फॉर्म	ब्राझील, रशिया, भारत, चीन आणि दक्षिण आफ्रिका
BRICS मुख्यालय	ब्रिक्स टॉवर, शांघाय, पीपल्स रिपब्लिक ऑफ चायना
ब्रिक्स देश	ब्राझील, रशिया, भारत, चीन, दक्षिण आफ्रिका
ब्रिक्स शिखर परिषद	23 जून 2022
ब्रिक्सची स्थापना	16 जून 2009

BRICS 2021

13 व्या ब्रिक्स शिखर परिषदेचे आयोजन भारताने केले होते. भारताला 2012 आणि 2016 नंतर सप्टेंबर 2021 मध्ये BRICS समिट 2021 चे आयोजन करण्याची संधी मिळाली. 'BRICS @ 15: सातत्य, एकत्रीकरण आणि एकमतासाठी इंटर-ब्रिक्स सहकार्य' ही 13 व्या ब्रिक्स शिखर परिषदेची थीम होती. थीम होती प्रतिबिंबित BRICS दृष्टीकोन ज्याचा उद्देश सहमती, एकत्रीकरण आणि सातत्य यावर आधारित सहकार्याच्या मूलभूत तत्वांपर्यंत पोहोचण्याचा आहे.

BRICS समिट 2021 चा सारांश असा करता येईल:

- या शिखर परिषदेचे नेतृत्व भारताचे पंतप्रधान नरेंद्र मोदी करत होते.
- थीम: BRICS @15: सातत्य, एकत्रीकरण आणि सहमतीसाठी इंटर-ब्रिक्स सहकार्य.

- या ब्रिक्स शिखर परिषदेत, लस क्षमतेच्या नवीन शक्यता निश्चित करण्यात आल्या.
- लस क्षमतांसोबतच, दहशतवादाचा मुकाबला करण्यासाठी नवीन धोरणे निवडण्यात आली.
- शिखर परिषदेच्या शेवटी, नवी दिल्लीची घोषणा सर्व नेत्यांनी स्वीकारली. त्यांनी बहुपक्षीय व्यवस्थेत सुधारणा करण्यासाठी आणि ती मजबूत करण्यासाठी वचनबद्ध केले. त्यात जागतिक व्यापार संघटना आणि संयुक्त राष्ट्रसंघ तसेच प्रभावी जागतिक प्रशासनाचा समावेश आहे.

13 वी ब्रिक्स शिखर परिषद - नवी दिल्ली घोषणा

13 वी BRICS शिखर परिषद ही एक यशस्वी घटना होती ज्याने BRICS काउंटर-इंटेलिजन्स इनिशिएटिव्ह, BRICS लस संशोधन आणि विकास केंद्र आणले आणि शिखर परिषदेच्या शेवटी, संबंधित देशांतील सर्व नेत्यांनी जागतिक सुधारणांसाठी नवी दिल्ली घोषणा स्वीकारली.

- "आम्ही हिंसाचारापासून दूर राहण्याचे आणि शांततापूर्ण मार्गाने परिस्थितीचे निराकरण करण्याचे आवाहन करतो. आम्ही देशामध्ये स्थैर्य, नागरी शांतता, कायदा आणि सुव्यवस्था सुनिश्चित करण्यासाठी सर्वसमावेशक आंतर-अफगाण संवादाला चालना देण्यासाठी योगदान देण्याची गरज व्यक्त करतो," ब्रिक्सने म्हटले आहे.
- ब्रिक्स शिखर परिषदेत नवी दिल्ली जाहीरनामा निवडण्यामागील मुख्य उद्देश अफगाणिस्तानमधील दहशतवादी हल्ल्यांवर तोडगा काढणे हा होता. यासोबतच काबूल विमानतळावर दहशतवाद्यांनी केलेल्या हल्ल्याचाही समुदायाने निषेध केला, कारण त्यात अनेक मृत्यू आणि जखमी झाले होते.

ब्रिक्स शिखर परिषद

12 वर्षांच्या कालावधीत 13 BRICS शिखर परिषदा आयोजित करण्यात आल्या आहेत आणि 14 वी BRICS शिखर परिषद 23 जून 2022 रोजी आभासी परिषदेच्या माध्यमातून आयोजित करण्यात आली आहे. येथे सर्व ब्रिक्स शिखर परिषदेचे तपशीलवार वर्णन आहे:

ब्रिक्स शिखर परिषद	वर्ष	यजमान देश	केंद्रित क्षेत्रे
पहिली ब्रिक्स शिखर परिषद	2009	रशिया	आंतरराष्ट्रीय वित्तीय संस्थांच्या सुधारणा. 2008 च्या आर्थिक संकटामुळे उद्भवलेल्या समस्या.
दुसरी ब्रिक्स शिखर परिषद	2010	ब्राझील	प्रतिष्ठित देशांच्या कृषी विकासाबाबत कृषी मंत्र्यांमध्ये चर्चा. अनेक ब्रिक्स सहकारी संस्था सुरू केल्या जातील. राष्ट्रीय सुरक्षा सल्लागार आणि थिंक टँक सेमिनार हे देखील शिखर परिषदेच्या अजेंड्यावर होते. राष्ट्रीय विकास बँकांमधील सहकार्यावरील सामंजस्य कराराला मान्यता.
तिसरी ब्रिक्स शिखर परिषद	2011	चीन	दक्षिण आफ्रिका या गटात सामील आहे. आफ्रिकेतील व्यवसायासाठी नवीन कल्पना. UNSC बदलण्याचा प्रयत्न करत आहे.
चौथी ब्रिक्स	2012	भारत	न्यू डेव्हलपमेंट बँक हा भारताने सर्वप्रथम प्रस्तावित केला होता. तिसऱ्या जगातील आणि उदयोन्मुख देशांमधील पायाभूत सुविधा आणि शाश्वत विकास प्रकल्पांना BRICS बँक स्थापन करून निधी दिला जाईल. अतिरिक्त आंतरराष्ट्रीय धोरणे

शिखर परिषद			
5 वी ब्रिक्स शिखर परिषद	2013	दक्षिण आफ्रिका	\$100 अब्ज BRICS आकस्मिक राखीव व्यवस्था (CRA) लाँच करण्यात आली. BRICS देशांची बिझनेस कौन्सिल (BRICS) स्थापन झाली. ब्रिक्स थिंक टँक नावाचा एक गट तयार करण्यात आला आहे.
6वी ब्रिक्स शिखर परिषद	2014	ब्राझील	सर्वसमावेशक वाढ आणि शाश्वत उपाय हे परिषदेचे केंद्रस्थान होते. उदयोन्मुख राष्ट्रांमध्ये पायाभूत सुविधा आणि शाश्वत विकास प्रकल्पांसाठी वित्तपुरवठा करण्यासाठी करार स्थापित करण्यावर सहमती झाली.
7 वी ब्रिक्स शिखर परिषद	2015	रशिया	सीआरए आणि न्यू डेव्हलपमेंट बँकेचे करार स्वीकारले. शांघाय कोऑपरेशन ऑर्गनायझेशन (SCO) आणि युरेशियन इकॉनॉमिक युनियन (EAEU) यांची संयुक्त शिखर परिषद झाली.
8वी ब्रिक्स शिखर परिषद	2016	भारत	या शिखर परिषदेत बे ऑफ बंगाल इनिशिएटिव्ह फॉर मल्टी-सेक्टरल टेक्निकल अँड इकॉनॉमिक कॉपरेशन (BIMSTEC) यांची संयुक्त बैठक झाली.
9वी ब्रिक्स शिखर परिषद	2017	चीन	EMDCD बदल चर्चा. शाश्वत विकासासाठी 2030 च्या अजेंडावर चर्चा केली आहे.
10वी ब्रिक्स शिखर परिषद	2018	दक्षिण आफ्रिका	चौथी औद्योगिक क्रांती हा चर्चेचा विषय आहे. शाश्वत विकास आणि हवामान बदलाशी संबंधित चर्चा
11 वी ब्रिक्स शिखर परिषद	2019	ब्राझील	"एक नाविन्यपूर्ण भविष्यासाठी आर्थिक वाढ" हा रॅलींग पॉइंट होता. BRICS ने ब्राझिलियाची घोषणा पारित केली.
12 वी ब्रिक्स शिखर परिषद	2020	रशिया	"जागतिक स्थिरता, सामायिक सुरक्षा आणि नाविन्यपूर्ण वाढीसाठी BRICS भागीदारी" ही XII BRICS शिखर परिषदेची थीम आहे.
13 वी ब्रिक्स शिखर परिषद	2021	भारत	XIII BRICS शिखर परिषदेची थीम – "BRICS@15: इंटर-ब्रिक्स सहकार्य".

ब्रिक्सची पार्श्वभूमी

त्यांच्या 2001 च्या जागतिक आर्थिक पेपरमध्ये, गोल्डमन सॅक्सने प्रथमच ब्रिक्स हे संक्षिप्त रूप वापरले.

- आर्थिक अंदाजांवर आधारित, चार अर्थव्यवस्था पुढील 50 वर्षात जगातील सर्वात मोठ्या अर्थव्यवस्था असतील.

- BRIC परराष्ट्र मंत्र्यांची सप्टेंबर 2006 मध्ये न्यूयॉर्कमध्ये पहिल्यांदा बैठक झाली तेव्हा या गटाला अधिकृत करण्यात आले.
- 21 सप्टेंबर 2010 रोजी न्यूयॉर्क येथे झालेल्या BRIC परराष्ट्र मंत्र्यांच्या बैठकीत दक्षिण आफ्रिकेचा समावेश करून BRIC ला BRICS बनवण्याचा निर्णय घेण्यात आला.

ब्रिक्सची उद्दिष्टे

आर्थिक आणि राजकीय स्थिरता वाढवणे हे ब्रिक्सचे उद्दिष्ट आहे. असे मानले जाते की 2050 च्या अखेरीस, हे देश मुख्य ठिकाणे असतील जिथे उत्पादने, सेवा आणि कच्चा माल येतो. ब्रिक्सची मुख्य उद्दिष्टे खालीलप्रमाणे सारांशित करता येतील

- शाश्वत, न्याय्य आणि सर्वांसाठी चांगली असलेल्या विकासाचा चालना देण्यासाठी सदस्य देशांमधील सहकार्य वाढवणे, सखोल करणे आणि व्यापक करणे हे मुख्य ध्येय आहे.
- सर्व सदस्यांची वाढ आणि प्रगती विचारात घेतली जाते.
- प्रत्येक देशाच्या आर्थिक ताकदीचा उपयोग संबंध निर्माण करण्यासाठी आणि शक्य असेल तिथे स्पर्धा दूर करण्यासाठी केला जाईल याची खात्री करण्यासाठी.
- मूळ उद्दिष्टाच्या पलीकडे जाणारी उद्दिष्टे असलेला BRICS हा नवीन आणि आश्वासक राजनैतिक आणि राजकीय गट बनत आहे.
- सुरुवातीला, केवळ जागतिक आर्थिक समस्या सोडवणे आणि संस्थांच्या कार्यपद्धतीत बदल करणे अपेक्षित होते.

ब्रिक्सची वैशिष्ट्ये

BRICS (ब्राझील, रशिया, भारत, चीन आणि दक्षिण आफ्रिका) ची प्रमुख वैशिष्ट्ये जी त्याला एक यशस्वी समुदाय बनवतात:

- एकूण, BRICS देशांचा जागतिक लोकसंख्येच्या 41%, जागतिक GDP च्या 24% आणि जागतिक व्यापारात 16% वाटा आहे. BRICS हा पाच प्रमुख विकसनशील देशांचा समूह आहे.
- हे युरोपियन युनियन किंवा युनायटेड स्टेट्समधील कोणत्याही देशाला वगळते.
- 2008 मध्ये आर्थिक मंदीनंतर गोल्डमन सॅक्सने ब्रिक्सची संकल्पना मांडली.

BRICS सहकार्याची प्रमुख क्षेत्रे

ब्रिक्स सहकार्य विविध क्षेत्रात काम करते. त्याचे वर्गीकरण केले जाऊ शकते- आर्थिक क्षेत्र, लोकांमधील परस्परसंवाद, सुरक्षा आणि राजकारणासह एकत्रितपणे कार्य करणे आणि सहयोगी प्रयत्नांची यंत्रणा. हे असे स्पष्ट केले जाऊ शकते:

आर्थिक क्षेत्र:

- BRICS व्यापार मंत्र्यांचे कार्यक्रम इतर बहुपक्षीय बैठकांच्या बाजूला आणि शिखर परिषदेच्या आधी दोन्ही ठिकाणी होतात.
- BRICS देशांमधील व्यापार आणि गुंतवणूक वेगाने वाढत आहे, तसेच विविध क्षेत्रांमध्ये आर्थिक सहकार्य आहे.
- ब्रिक्स बिझनेस कौन्सिल, आकस्मिक राखीव करार आणि न्यू डेव्हलपमेंट बँक नावीन्य, आणि धोरणात्मक आणि सीमाशुल्क सहकार्यासाठी सहकार्य करतील.
- आर्थिक आणि व्यापार सहकार्य करार झाले आहेत.
- या करारांद्वारे आर्थिक सहकार्य आणि एकात्मिक व्यापार आणि गुंतवणूक बाजारपेठ साध्य केली जाईल, जे सहभागी देशांसाठी परस्पर फायदेशीर आहेत.

लोकांमधील संवाद:

- BRICS सदस्यांनी मान्य केले आहे की लोकांमधील देवाणघेवाण सुधारणे आणि संस्कृती, क्रीडा, शिक्षण, चित्रपट आणि युवक यांसारख्या क्षेत्रात अधिक जवळून काम करणे महत्त्वाचे आहे.

- ब्रिक्स देशांतील लोकांना एकमेकांच्या जवळ आणणे आणि लवचिकता, सहभाग, विविधता आणि परस्पर शिक्षणाच्या भावनेने एकमेकांबद्दल अधिक जाणून घेण्यास मदत करणे हा यामागचा उद्देश आहे.
- ब्रिक्स देशांमधील लोकांमध्ये नवीन मैत्री आणि संबंध आणि परस्पर समंजसपणा वाढवणे.
- लोकांच्या देवाणघेवाणीमध्ये संसदपट्ट, ट्रेड युनियन फोरम, सिव्हिल ब्रिक्स, यंग डिप्लोमॅट्स फोरम आणि मीडिया फोरम यांचा समावेश होतो.

सुरक्षा आणि राजकारणासह एकत्रितपणे कार्य करणे:

- शांतता, सुरक्षा, विकास आणि एकत्र काम केल्याने जग अधिक निष्पक्ष आणि समान होईल.
- BRICS देशांना धोरण सल्ला सामायिक करण्याची आणि देशांतर्गत आणि प्रादेशिक समस्यांना तोंड देण्याच्या सर्वोत्तम मार्गांबद्दल संवाद साधण्याची संधी देते.
- जगाच्या राजकीय व्यवस्थेची पुनर्रचना केली जाते जेणेकरून ती अधिक संतुलित आणि बहुपक्षीयतेच्या कल्पनेवर आधारित असेल.

सहयोगी प्रयत्नांची यंत्रणा:

- राष्ट्रांमधील औपचारिक राजनैतिक संपर्क.
- संस्थात्मक सहभाग, जसे की सरकारी मालकीच्या कंपन्या आणि व्यवसाय परिषद.
- नागरी समाज आणि लोक ते लोक संस्थांमध्ये सहभाग.